

Handläggare
Davidsson Per
Grapp Lena

Datum
2017-01-23

Diarienummer
KSN-2016-2276

Kommunstyrelsen

Yttrande över betänkande Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten

Kommunstyrelsen föreslås besluta

att avge yttrande enligt **bilaga 1**.

Ärendet

Justitiedepartementet har remitterat betänkandet Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU 2016:71) för yttrande. Kommunen har fått förlängd remisstid till den 8 februari.

Utredningen föreslår bland annat att ett omval ska kunna genomföras snabbare. Enligt utredningens bedömning bör ett omval vara så likt det ordinarie valet som det går och genomföras så snabbt som det är praktiskt möjligt och lämpligt. För att uppnå detta föreslår utredningen vissa nyheter och förändringar i vallagen.

Utredningen föreslår också att skyddet för valhemligheten kan förbättras. I dag finns valsedlarna normalt utlagda intill vallokalerna. Det innebär att väljarna tar valsedlar öppet, utan skydd mot insyn. Denna ordning kan utformas så att skyddet för valhemlighet förbättras.

Utredningens sammanfattning återges i **bilaga 2**. Utredningen kan laddas ned från regeringens hemsida:

<http://www.regeringen.se/4ab78d/contentassets/3b64ba2a34404d55907e93a43e30463f/snabbare-omval-och-forstarkt-skydd-for-valhemligheten-sou-201671>

Nämndbehandling

Förslaget till yttrande har behandlats av valnämnden som vid sammanträde den 18 januari 2017 föreslog att kommunstyrelsen ska avge här förelagt yttrande.

Protokollsdrag återges som **bilaga 3**.

Föredragning

I förslaget till yttrande tillstyrks utredningens förslag för att möjliggöra snabbare omval. Dock är kommunen kritisk till den föreslagna formuleringen av 5 kap 8 § vad gäller utlandsröstkort.

Däremot avstyrks bestämt utredningens förslag att valsedlar ska tillhandahållas innanför valskärmen. Det medför betydande kostnader och försvårar genomförandet av valen då valskärmarna måste inspekteras efter varje röstande.

Avslutningsvis framförs att en översyn av valsystemet bör göras. Det finns stora möjligheter att reducera kostnader såväl för kommuner som för politiska partier.

Ekonomiska konsekvenser

Inte aktuellt i föreliggande ärende.

Kommunledningskontoret

Joachim Danielsson
Stadsdirektör

Christoffer Nilsson
Chef kommunledningskontoret

Handläggare
Davidsson Per
Grapp Lena

Datum
2016-01-23

Diarienummer
KSN-2016-2276
VLN-2017-0001

Justitiedepartementet

Yttrande över betänkande Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten

Justitiedepartementet har remitterat rubricerade betänkande till Uppsala kommun. Ärendet har behandlats av kommunens valnämnd.

Sammanfattning

Uppsala kommun tillstyrker förslaget för att möjliggöra snabbare omval och avstyrker bestämt förslaget rörande förstärkt skydd för valhemligheten.

Snabbare omval

Utredningen har haft till uppdrag att undersöka om förfarandet vid omval kan ändras i syfte att omval ska kunna genomföras snabbare och för att förutsättningarna vid omval ska bli i princip desamma som vid ordinarie val.

Uppsala kommun tillstyrker utredningens förslag för att möjliggöra snabbare omval. Kommunen är dock kritisk till den föreslagna formuleringen av lagens 5 kap 8 § vad gäller utlandsröstkort. Att dagens regel om att sådana röstkort ska skickas till väljarna senast 50 dagar före valdagen ska ändras är förståeligt, men den föreslagna formuleringen att de ska skickas "så snart det är möjligt" bör ersättas med angivande av ett bestämt antal dagar, till exempel 30 dagar.

Förstärkt skydd av valhemligheten

När det gäller förstärkt skydd för valhemligheten konstaterar Uppsala kommun att utredningens direktiv begränsat uppdraget till att avse förfarandet i samband med röstmottagandet i vallokalen. Frågor kring förhandsröstning och röstning genom bud ligger utanför utredningens uppdrag.

Bakgrunden till direktivet till utredningen är den kritik som framförts efter de allmänna valen 2010 och 2014 mot det svenska systemet för tillhandahållande av valsedlar i anslutning till röstmottagningsställen på grund av att den plats där valsedlarna finns utlagda inte är tillräckligt skyddad mot insyn. Enligt utredningen har det ifrågasatts om det inte finns en risk för

yttre påverkan för väljare som öppet och ofta i närvaro av andra ska förse sig med valsedlar inför röstningen.

Utredningen konstaterar att det finns en grundstruktur för genomförande av val i Sverige som innebär att det inte finns anledning att rikta några invändningar mot systemet som sådant. Vidare konstaterar utredningen att det inte finns några belägg för att valhemligheten faktiskt har röjts eller att valen inte varit fria.

De problem som beskrivits i utredningen från valen 2010 och 2014 har, såsom Uppsala kommun uppfattar det, haft sin grund i oordning och bristande kontroll i vallokaler som följd av bristande utbildning av röstmottagare samt information till politiska partier. Detta är allvarligt och Uppsala kommun delar därför utredningens uppfattning att det är nödvändigt att genomföra förbättringar avseende dessa delar.

Mot bakgrund av att det av utredningen framgår att det inte finns några belägg för att valhemligheten röjts, avvisar Uppsala kommun däremot bestämt utredningens förslag att nya typer av valskärmar ska användas så att valsedlar ska kunna tillhandahållas bakom valskärmarna. Det är kommunens uppfattning att inspektion av att samtliga valsedlar finns bakom varje valskärm måste ske efter varje röstande. Om kontroll inte görs mellan varje väljare finns risken att valhemligheten röjs då en väljare måste lämna valskärmen för att påpeka att "rätt" valsedel saknas. En röstande kan också underlåta att rösta på ett parti för att en valsedel saknas.

Om en röstmottagare ska kontrollera varje valskärm efter varje besök innebär det en betydlig förlängning av röstproceduren med uppenbara risker för köbildningar. Det motverkar den demokratiskt viktiga ambitionen om ett högt och jämlikt valdeltagande. För att undvika problem på grund av köbildning, är det troligt att de vallokaler som nyttjats i samband med tidigare val behöver ersättas med mer ändamålsenliga större lokaler.

Ekonomiska och miljömässiga konsekvenser

Om förslaget skulle gå igenom innebär det att de valskärmar som hittills har använts måste kasseras vilket både är negativt för miljön och innebär betydande kostnader för kommunerna. Kostnaderna för Uppsala kommuns del enbart för nya valskärmar uppskattas till cirka 3 miljoner kronor. Kostnaderna för två extra röstmottagare uppskattas till 765 000 kronor. Till det kommer svårberäknade kostnader för mer omfattande transporter och förvaring liksom för rekrytering, utbildning och administration av närmare 400 extra röstmottagare.

En förutsättning för ett genomförande är att staten ersätter kommunerna för de ökade kostnaderna.

Partiernas respektive valnämndens ansvar

Om regeringen trots allt väljer att gå vidare med förslaget vill Uppsala kommun notera att av utredningens förslag till författningsförändring i 8 kap. 2§ framgår att kommunerna är ansvariga för placeringen av valsedlar bakom båsen. Utredningen framför att det inte innebär någon skillnad från dagens ordning där partierna svarar för att valsedlarna kommer till vallokalen. Lagförslaget är utformat så att det kan leda till missuppfattningen att kommunerna har

övertagit partiernas ansvar vad gäller distribution av valsedlarna. Det bör förtydligas i den fortsatta beredningen

Översyn av valsedelssystemet

Allra sist vill Uppsala kommun förorda en översyn av valsedelssystemet. Såväl miljö- och kostnadsskäl talar för att dagens ordning där drygt 500 miljoner valsedlar trycks för 7,5 miljoner väljare bör ändras. Det finns stora möjligheter att reducera de administrativa kostnaderna för såväl politiska partier som kommuner som bör tas tillvara. Därför bör en särskilt utredning tillsättas.

Kommunstyrelsen

Marlene Burwick
Ordförande

Ingela Persson
Sekreterare

Bilaga 2

Uppdraget

2015 års vallagsutredning har haft i uppdrag dels att se över hur omval kan genomföras snabbare än i dag, dels att överväga hur skyddet för valhemligheten kan förstärkas.

Frågorna som rör snabbare omval har sin bakgrund i diskussionerna kring de omval som hölls åren 2011 och 2015 beträffande valen till landstingsfullmäktige i Västra Götalands län och till kommunfullmäktige i Båstad. I den allmänna debatten efter omvalen anfördes att de mer framstod som extra val än som omval, bl.a. eftersom valen hölls omkring åtta månader efter ordinarie val och då förutsättningarna för omvalen därmed hade ändrats. Exempelvis hade kretsen av röstberättigade förändrats och partier som inte tidigare hade deltagit fick möjlighet att ställa upp i omvalen. Utredningen har därför haft i uppdrag att undersöka om förfarandet kan förenklas i syfte att omval ska kunna genomföras snabbare än i dag och för att förutsättningarna vid omval ska bli i princip desamma som vid ordinarie val. Utredningen har även haft att överväga och lämna förslag till en tidsfrist för genomförande av omval som ska vara så kort som det är praktiskt möjligt.

Den del av uppdraget som rör skyddet för valhemligheten gäller sättet att tillhandahålla valsedlar. Det har bl.a. från internationella valövervakare rests invändningar mot det svenska valsystemet med anledning av att den plats på röstmottagningsstället där valsedlarna finns utlagda inte skyddas mot insyn. Personer i lokalen kan då se vilka valsedlar en väljare tar. Det har därmed ifrågasatts om valhemligheten upprätthålls med ett sådant system. Utredningen har således haft i uppdrag att analysera och ta ställning till hur kraven kan skärpas på sättet att tillhandahålla valsedlar i anslutning till ett röstmottagningsställe.

Huvuddragen i utredningens förslag och bedömningar presenteras här.

Snabbare omval

Ett omval ska vara omval i egentlig mening

Nuvarande omvalssystem är inte utan invändningar. Ett omval innebär en omfattande process som i stort motsvarar genomförandet av ett ordinarie val. Det beror på att de generella bestämmelserna i vallagen i stor utsträckning blir tillämpliga även vid ett omval. Detta har betydelse för genomförandetiden och för de förutsättningar som blir gällande vid omvalet.

Utredningens utgångspunkt är att ett omval ska vara ett omval i egentlig mening, så långt detta är möjligt. Det betyder att förutsättningarna vid ett omval ska vara så lika de som gällde vid det ordinarie valet som möjligt. Ju närmare i tiden det ordinarie valet ett omval kan hållas desto bättre är utsikterna att den utgångspunkten kan upprätthållas. Samtidigt måste ett högt och jämlikt valdeltagande eftersträvas liksom ett säkert genomförande. Ett omval bör därför alltid hållas så snart som det är praktiskt möjligt och lämpligt.

För att uppnå en sådan ordning föreslår utredningen vissa förändringar i vallagen i förenklande och effektiviserande syfte.

Röstlängdsbestämmelserna bör inte ändras

En förenkling av omvalssystemet skulle kunna innebära att endast de personer som upptogs i röstlängden vid det ordinarie valet ska ha rätt att rösta i händelse av omval. En sådan ändring har dock visat sig problematisk.

För det första kan konstateras att vissa väljare som med nuvarande bestämmelser har rösträtt i ett omval skulle förlora den rätten om bestämmelserna ändras. Rösträtten följer av Sveriges grundlag, varför systemet alltså inte låter sig justeras enbart genom förändringar i vallagens bestämmelser om röstlängd. Dessutom kan en förändring, som exempelvis innebär att personer som har flyttat från ett

omvalsområde behåller sin rösträtt i omvalet medan de som har flyttat till området inte får rösträtt, antas ha en inte obetydlig inverkan på valdeltagandet.

Även mot bakgrund av de effektivitetssyften som en ändring av röstlängdsbestämmelserna kan medföra har utredningen alltså funnit att en ändring av dessa bestämmelser är svår att motivera. Några sådana förändringar föreslås därför inte.

Nya partier och kandidater ska inte kunna anmälas till ett omval

Med den utgångspunkten som utredningen förespråkar, att så långt möjligt samma förutsättningar bör gälla vid omval som vid ordinarie val, bör endast de partier och kandidater som ställde upp i ett val få delta i händelse av omval.

Förutsättningarna på parti- och kandidatsidan skulle med en sådan ordning vara klara redan vid beslutet om omval. Samma valsedlar skulle därmed kunna användas. En stor del av Valmyndighetens administration kring exempelvis anmälnings- och registreringsförfarandet skulle också minska. Med ett sådant system följer alltså ett effektivare och smidigare omvalsförfarande. Dessutom bidrar det till att ett omval kan genomföras som ett omval i verklig mening och inte som ett nytt val.

Utredningen föreslår alltså bl.a. att det införs bestämmelser i vallagen som innebär att ett parti inte ska kunna göra en särskild anmälan om deltagande i ett omval. Vidare ska ett partis anmälan av kandidater för ett visst val gälla även i händelse av omval. Nya kandidater ska inte kunna anmälas.

Ett omval ska hållas så snart som möjligt och senast inom tre månader

En utgångspunkt för utredningen har varit att en tidsfrist för när omval senast ska hållas måste anpassas till hur valsystemet ser ut i dag och de valförberedelser som detta kräver. Förberedelserna vid ett omval är en mycket omfattande process för valmyndigheterna. Även för partierna krävs förhållandevis omfattande förberedelsearbete. För genomförandetiden har det också betydelse hur omfattande ett omval är. Med utredningens förslag till förenklingar beträffande anmälan av partier och kandidater vid omval finns dock effektivitets vinster att göra. Därutöver är det angeläget att genomförandet av ett omval alltid kan ske säkert så att ett nytt omval undviks. En tidsfrist måste därför vara väl tilltagen.

Utredningen har funnit att med en tidsfrist om tre månader bör ett omval kunna genomföras på ett säkert sätt i alla olika situationer som kan uppkomma. Omval kommer dock i vissa fall att kunna genomföras snabbare. Utredningen föreslår därför att det i vallagen införs en bestämmelse som innebär att ett omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter beslutet om omval.

Ändrade tidpunkter för utskick av röstkort

För att ett omval ska kunna hållas inom kortare tid än den föreslagna tidsfristen om tre månader krävs överväganden beträffande tidpunkten för utsändande av utlandsröstkorten. Dessa särskilda röstkort, som är avsedda för väljare som inte är folkbokförda här i landet, skickas enligt nuvarande regler senast 50 dagar före valdagen till väljarna. Det finns ingen särskild tidpunkt vid omval utan samma tid gäller för samtliga val. Detta medför att omval inte kan genomföras på kortare tid, vilket inte är en helt tillfredsställande ordning mot bakgrund av utredningens övriga förslag.

För att möjliggöra att ett omval kan genomföras snabbare föreslår utredningen att bestämmelserna ändras så att utlandsröstkorten skickas till väljarna så snart det är möjligt sedan det har beslutats när omvalet ska hållas.

Röstkorten till de väljare som är folkbokförda i Sverige skickas enligt nuvarande ordning så att de är väljarna till handa senast 18 dagar före valdagen. Detta gäller även vid omval. Förtidsröstningen vid ett omval startar dock först tio dagar före valdagen. Dessutom kan Valmyndighetens arbete underlättas i händelse av ett omfattande omval om röstkorten skickas ut senare. Därför föreslår utredningen att röstkorten ska vara väljarna till handa senast tio dagar före valdagen.

Övriga frister vid omval bör inte ändras

Det finns även andra tidsfrister för valförberedelserna för vilka utredningen har övervägt eventuella ändringar.

Enligt nuvarande ordning får vid omval brevröster göras i ordning först sedan det har beslutats vilken dag valet ska hållas. Budröster får vid omval göras i ordning tio dagar före valdagen; lämnas en budröst vid utlandsmyndighet gäller dock 20 dagar. Slutligen får förtidsröstningen påbörjas tio dagar före valdagen om röstning sker i en röstningslokal och 24 dagar före vid en utlandsmyndighet.

Utredningen har konstaterat att dessa tidsfrister är väl anpassade för den särskilda situation som uppstår vid ett omval. De lägger inte heller hinder i vägen för att ett omval ska kunna genomföras så snart det är praktiskt möjligt och lämpligt. Utredningen föreslår därför inga ändringar i dessa tidsfrister.

Handläggningen av överklaganden effektiviseras

I syfte att förenkla förfarandet och administrationen i samband med överklagande av ett valresultat föreslår utredningen vissa lagändringar i bestämmelserna som rör bl.a. Valprövningsnämndens handläggning. Förändringarna kan bidra till att ett eventuellt omvalsförfarande går snabbare.

Enligt nuvarande bestämmelser ska resultatet av riksdagsvalet och val till Europaparlamentet tillkännages genom kungörelse. I effektivitetssyfte föreslår utredningen att valresultatet i stället offentliggörs genom att protokollet läggs fram för granskning, i likhet med hur resultaten av landstings- och kommunalvalen offentliggörs. Det innebär att valresultatet kan offentliggöras exempelvis genom att det anslås på Valmyndighetens anslagstavla eller publiceras på myndighetens hemsida.

Ett överklagande av ett valresultat ska i dag lämnas till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet. Beslutsmyndigheten ska kungöra samtliga överklaganden, överlämna dem till Valprövningsnämnden och yttra sig över överklagandena. Det är dock Valprövningsnämnden som avgör om överklagandena kommit in i tid.

Detta är en ineffektiv ordning eftersom Valprövningsnämndens handläggning inte kan starta direkt. Ofta behöver dessutom beslutsmyndigheten inhämta uppgifter från andra instanser för att kunna yttra sig till nämnden. Utredningen föreslår därför en smidigare och effektivare ordning som innebär att överklagandena i stället ges in till Valprövningsnämnden. Nämnden kan sedan avgöra vilket underlag som behövs för prövningen. Den i vallagen uttryckliga rätten att yttra sig över överklagandena, som allmänheten har efter kungörandet, tas också bort.

Förstärkt skydd för valhemligheten

Skyddet för valhemligheten kan förbättras

Rätten till fria och hemliga val följer av bl.a. regeringsformen och internationella förpliktelser som Sverige har åtagit sig att följa. Väljarna ska alltså vara garanterade skydd mot att ingen bestämmer vad någon annan ska rösta på och att ingen utsätts för yttre påverkan under röstningen. Väljare ska inte vara tvungna att visa eller tala om hur de har röstat. Inte heller ska det gå att ta reda på hur någon har röstat.

Valsedlar ska enligt nuvarande ordning tillhandahållas väljarna genom att de läggs ut på en lämplig plats i anslutning till ett röstmottagningsställe. Där ska väljaren förse sig med valsedlar för att sedan bakom en valskärm lägga en valsedel i ett valkuvert.

Utredningen har gjort bedömningen att kravet på att val ska vara fria och hemliga i stort är tillgodosett genom nuvarande valsystem. Det kan dock förbättras. Utredningen anser att den ordning som därvid bör eftersträvas ska vara så okomplicerad som möjligt och ska göra det enkelt för väljaren att bevara valhemligheten.

Valsedlar ska finnas innanför valskärmen

Det finns olika möjligheter att stärka skyddet för valhemligheten. Utredningen har övervägt lösningar som innebär att platsen där valsedlarna läggs ut avgränsas med skärmar eller att de tillhandahålls i ett separat rum. Möjligheten att väljaren själv skriver ut den aktuella valsedeln bakom en valskärm har också övervägts. Dessa lösningar har dock ansetts komplicerade, ineffektiva eller alltför kostsamma.

Utredningens förslag innebär att valsedlarna ska tillhandahållas genom att de placeras innanför valskärmarna. Den lösningen ställer krav på andra slags valskärmar än de som används i dag. Exempelvis kan det bli aktuellt med valskärmar som har tre sidor och med utrymme för valsedlar samt med möjlighet att dra för bakom väljaren.

Detta är en lösning som är enkel för alla väljare att tillämpa. Väljaren får också vara i fred vid själva valhandlingen och erbjuds därmed ett mycket starkt skydd för valhemligheten.

Därutöver gör utredningen bedömningen att systemet kan förbättras ytterligare genom att valnämndernas kontroll över ordningen vid röstmottagningsställena stärks. Under utredningen har framkommit att en del av kritiken mot systemet härrör från situationer som berott på köbildning vid röstmottagningsställena eller annan oordning. Arbetet vid röstmottagningsställena kan alltså stramas upp. Ytterligare förbättringar kan också göras beträffande information och utbildning i frågor som rör valhemligheten för såväl röstmottagarna som för väljarna.

Ikraftträdande

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige år 2018

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Sammanträdesdatum: 2017-01-18

Plats och tid: Nästen, 18:00-18.55

Ledamöter: Caisa Lycken (MP), ordförande
Jan Öman (M), vice ordförande
Anders Eriksson (S)
Johan Pelling (S)

Ersättare: Johan Rendel (M) tjug
Kajsa Lindner (S)

Övriga: Lena Grapp, stadsjurist
Per Davidsson, Senior advisor,
sekreterare

Utses att justera: Jan Öman (M)

Paragrafer: 1-4

Justeringens plats och tid: ^{onödigt 25}
Måndag 23 januari 2017, Stationsgatan 12

Underskrifter:

Caisa Lycken (MP), ordförande

Jan Öman (M), justerare

Per Davidsson, sekreterare

Rättelse enligt 26§ FL

ANSLAG/BEVIS Protokoll är justerat. Justeringen har tillkännagivits genom anslag.

Organ: Valnämnden

Datum: 2017-01-18

Datum för anslags uppsättande: 2017-01-~~26~~ 26Datum för anslags nedtagande: 2017-02-17
Sista dag för överklagande: 2017-02-16

Förvaringsplats för protokollet: Stationsgatan 12

Underskrift:

Namn Emilie Sundell

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Sammanträdesdatum: 2017-01-18

§ 3

**Remiss om snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU 2016:71)
VLN-2017-0001****Beslut**

Valnämnden beslutar

att uppdra till närvarande tjänstepersoner att revidera förslaget som utsänds till de närvarande.**att** bemyndiga presidiet att slutligt fastställa yttrandet till kommunstyrelsen.**Ärendet**

Kommunen har erhållit en remiss som kommer att besvaras av kommunstyrelsen. Med handlingarna var utsänt förslag till yttrande.

Nämnden diskuterar förslaget och enas om justeringar och tillägg. Närvarande tjänstepersoner får i uppdrag att revidera det utsända förslaget och presidiet bemyndigas att slutgiltigt fastställa yttrandet till kommunstyrelsen.

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande